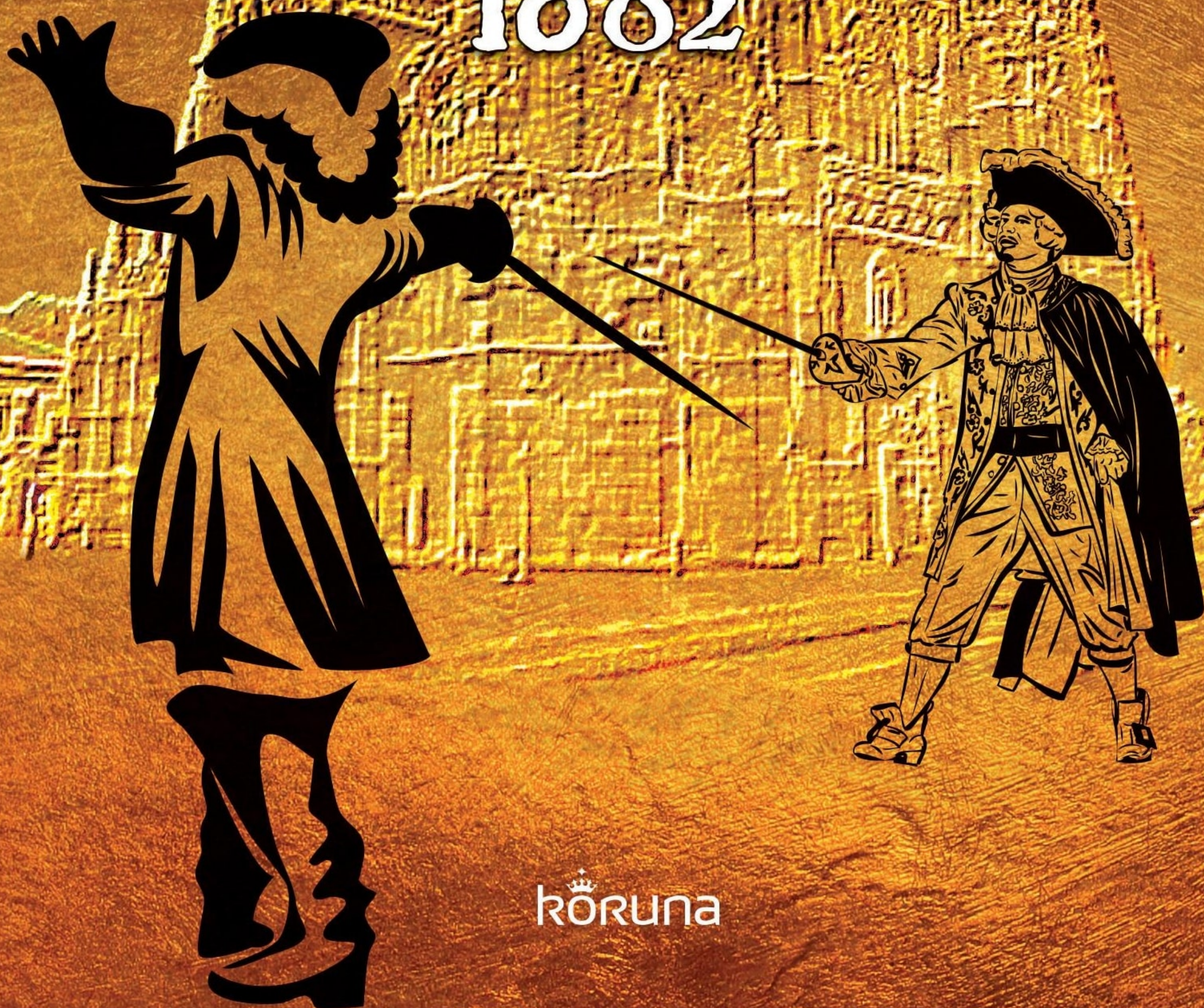

Tina Van der Holland

TAJOMSTVO ZLATEÉHO POKLADU

Záhadné vraždy obchodníkov
v Košiciach

1682

koruna

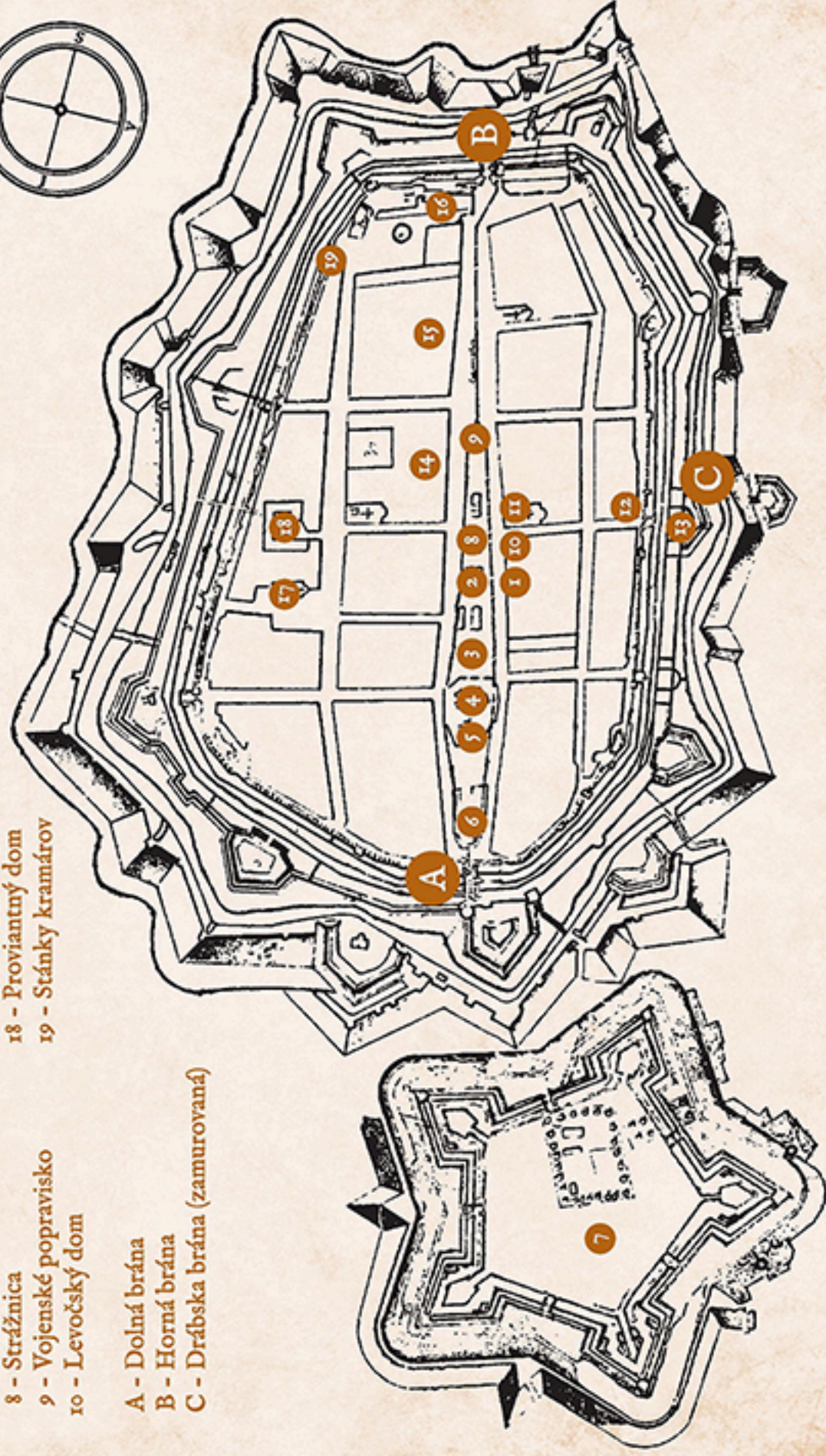
Košice 1682

Zoznam objektov v meste

- 1 - Nová radnica
- 2 - Stará radnica
- 3 - Červená veža (*Urbanova*)
- 4 - Kostol svätej Alžbety (*Dóm*)
- 5 - Michalská kaplnka
- 6 - Dolné kasárne
- 7 - Citadela
- 8 - Strážnica
- 9 - Vojenské popravisko
- 10 - Levočský dom

- A - Dolná brána
B - Horná brána
C - Drábska brána (zamurovaná)

- 11 - Jezuitský kostol
- 12 - Katov dom / Vážnica
- 13 - Katova bašta
- 14 - Spišská komora
- 15 - Hornouhorský kapitanát
- 16 - Mestská zbrojnica
- 17 - Dominikánský kostol
- 18 - Proviantný dom
- 19 - Stánky kramárov

Vyhotovené na základe historickej mapy košických opevnení v XVII. a XVIII. storočí, ktorú láskavo zapožičalo Východoslovenské múzeum v Košiciach.

TAJOMSTVO
ZLATÉHO
POKLADU

Tina Van der Holland

TAJOMSTVO
ZLATÉHO
POKLADU

Záhadné vraždy obchodníkov
v Košiciach

1682

*Všetky práva sú výhradne vo vlastníctve vydavateľstva.
Dielo a žiadna jeho časť sa nesmie reprodukovať ani šíriť v nijakej forme
ani nijakými prostriedkami, či už elektronickými alebo mechanickými, vo
forme fotokópií či nahrávok, respektíve prostredníctvom akéhokoľvek infor-
mačného systému, teraz ani v budúcnosti, a bez predchádzajúceho písom-
ného súhlasu vydavateľa.*

Copyright © Tina Van der Holland 2020

Cover design © Tina Van der Holland

Cover photos: © Leonid Andronov, Artex67, bokononist, Fotky&Foto

Layout design © Vydavateľstvo Koruna

Slovak edition © Vydavateľstvo Koruna 2020

ISBN: 978-80-89681-83-9

Hlavné postavy

Šľachta:

Gróf Pavol Esterházy – palatín Horného Uhorska, Maďar, katolík

Gróf Štefan Illésházy – palatínov pobočník, Maďar, katolík

František Bernard Wegele Walsegg – prefekt Spišskej komory, Rakúšan, katolík

Žigmund Holló – radca v Spišskej komore, Maďar, katolík

Gróf generál Lamb – veliteľ Hornouhorského kapitanátu, Rakúšan, katolík

Barón Filip Sapponara – cisársky dôstojník, Talian, katolík

Barón Alexander Guadagni – cisársky dôstojník, Talian, katolík

Gróf Vojtech Csáky – Maďar, katolík

Grófká Eva Thökölyová – sestra Imricha Thökölyho, Maďarka, luteránka

Grófká Katarína Rhédeyová – dcéra Ladislava Rhédeya a Bethlenova praneter, Maďarka, kalvína

Honorácia:

Andrej Vida – richtár, obchodník s látkami, Slovak, katolík

Uršula Vidová, rodená Grotkovská – richtárova žena, Poľka, pôvodne kalvína, teraz konvertovaná katolíčka

Ignác Grotkowski – brat Uršule, pisár, Poliak, konvertovaný katolík

Edmund Langer – obchodník s kožou a kožušinami, Maďar, kalvín

Emanuel Zibríny – obchodník s galantným tovarom, Maďar, kalvín

Magduška Zibrínyová – Zibrínyho žena

Wolfgang Wagner – obchodník s obilím, Nemec, luterán

Štefan Turóczy – obchodník s vínom, Maďar, kalvín

Benedikt Schwarz – obchodník s drahými kovmi a kameňmi, Nemec, luterán

Alfonz Beyer – člen mestskej rady, podrichtár, správca mestských mlynov, Nemec, luterán

Henrich Prokop – člen mestskej rady, lekárnik, Slováč, katolík

Benedikt Buzássy – člen mestskej rady, správca katolíckych farností a kňaz, Maďar, katolík

Jakub Moller – člen mestskej rady, kníhtlačiar, Nemec, luterán

Matyáš Menyhért – člen mestskej rady, cechmajster krajčírov, Maďar, kalvín

Ivul Gabriel – dekan teologickej fakulty Košickej univerzity, Chorvát, katolík

Doktor Berzevius – renesančný vzdelanec a lekár

Dionýz Papp – obchodník s liadkom a so sírou, Maďar, kalvín

Ostatní:

Kapitán Bodrogi – veliteľ mestských drábov, Maďar, katolík

Ján Almásy – pisár, Maďar, luterán

Melichar Melczer – hostinský z Levočského domu, Nemec, luterán

Baltazár Hruška – mestský sluha a hlásnik, Slováč, luterán

Cyril Novický – kramár, Slováč

Erdeg alias Lomížezezo – kaukliar, mohamedán

Lešek Motyka – kat, Poliak

Koloman Žiga – hrobár, Slováč

Ondrej Ambruš – majster záhradník, Slováč

Glockenspiel – zvaný Klokšpíl, obecný blázon

**V románe spomínané historické postavy s dobovými
menami:**

Leopold I.
Esterházy Pál
Franz Bernard Wegele Walsegg
Holló Zsigmond
generál Lamb
Felipe Sapponara
Alessandro Guadagni
Ferenc a László Rhédeyovci
Csáky Ferenc
Thököly Éva
Thököly Imre
Ivul Gabriel
Andrej Wida
Bocskai István
Bethlen Gábor
I. Rákóczi György
II. Rákóczi György
Zrínyi Ilona
Apafi Mihály
Uzun Ibrahim

K O Š I C E

Kaschau. Kassa. Cassovia.

Jún 1682

Uhorsko, najmä Horné, je už od začiatku storočia sužované bojami za náboženskú slobodu. Sedmohradské kniežatá ako Bocskai, Bethlen a Rákócziovci sa v tomto boji proti Korune neváhali spojiť s odvekým nepriateľom kresťanov i Viedne – Turkami. Veliteľ kuruckých vojsk Imrich Thököly s pomocou tureckých oddielov obsadil pred tromi rokmi aj rozsiahle oblasti Abovskej, Gemerskej a Zemplínskej župy. Teraz jeho vojská, rozšírené o oddiely budínskeho pašu Uzunu Ibrahima, číhajú na Šariši aj na hornom Spiši, aby do podmaneného územia mohli včleniť klenot najhodnotnejší – Košice.

Slobodné kráľovské mesto Košice leží v širokej kotline otvorenej zo severu na juh a je obohnané dvojitými hradbami, nad ktoré sa dvíha sedem mohutných bášť. Do mesta sa voľakedy vstupovalo viacerými bránami, ale z obranných dôvodov boli ponechané iba dve, ostatné zamurovali. Takto sa do mesta na severe vstupuje Hornou bránou a najčastejšie od juhu Dolnou bránou. Mesto si prístup z juhu musí chrániť najviac, lebo väčšina útokov naň – najmä za spomínaných osemdesiat rokov – viedla práve z tohto smeru. Preto sa tu stavia obrovská vojenská pevnosť, citadela.

Od severu vteká do mesta Čermeľský potok, ktorý sa rozvetvuje asi v strede Košíc pred vojenským popraviskom. Preteká mestom v dvoch ramenách ohraničujúc územie, ktoré Košičania nazývajú ostrov.

Ostrov je srdcom mesta. Tu stojí Kostol svätej Alžbety, nádherný chrám a pýcha Košíc. Posledných jedenásť rokov patrí znova katolíckej cirkvi. Pred chrámom sa na severnej strane týči

Červená veža – ktorú neskôr premenujú na Urbanovu –, za ním sa z južnej strany krčí menší kostol, ktorý nazývajú Michalská kaplnka. V okolí chrámu a Michalskej kaplnky sa smerom na juh rozprestiera cintorín, kde Košičania pochovávajú svojich zosnulých, pravda, ak sú katolíci...

Kráľovské mesto je pyšné a nesmierne bohaté, najmä vďaka tomu, že leží na križovatke obchodných ciest. Jedna dôležitá sa tiahne od Baltského mora nižšie na juh do Uhorska, druhá ju pretína od východu na západ. Z toho profitujú usilovní košícki obchodníci, ktorí sú najbohatšími občanmi mesta, ak sa nevezmú do úvahy predstavitelia rôznych šľachtických rodov Uhorska, ktorí mesto často navštevujú.

Na ostrove za trhoviskom pri Červej veži ešte stojí stará radnica. Mesto však už využíva inú, v ktorej býva richtár Andrej Vida...

1

*7. júna 1682, nedeľa. Dopoludnia.
Dvaja muži.*

„Postaraj sa, aby Klokšpíl spieval,“ povedal prvý muž.

„Buďte bez obáv,“ kývol hlavou druhý a prebral od prvého zložený list papiera. „Koľko ich má byť celkom?“

„Šesť, taký je plán.“

„Desať zlatých za každého.“

„Nepreceňuješ sa?“

„Nakoniec dostanem šesťdesiat zlatých. Presne môj plat za jeden rok.“

„Nezdá sa ti to priveľa?“

„Nie. Vida nie je hlúpy. Ja riskujem krk, vy nič.“

2

7. júna 1682, nedeľa. Popoludní. Richtár.

Richtár Andrej Vida nemal dobrú náladu.

Práve vyzrel oknom na Hlavnú ulicu, pohľad mu najprv padol na múr starej radnice oproti, keď hodinový zvon na veži Kostola svätej Alžbety odbil na celú štyrikrát. Južné priečelie chrámu zo svojho okna vidieť nemohol, a teda ani slnečné hodiny umiestnené na tomto portáli. Ale mešťan, idúci ulicou od Dolnej brány, by pohľadom na ne zistil, že je jedna hodina popoludní.

Keď obracal hlavu za hlasom zvonu, zbadal, že trhovisko medzi starou radnicou a Červenou vežou je už prázdne. Trh sa roztrúsil okolo poludnia, v nedeľu to tak bolo vždy.

Otočil zrak opačným smerom, na sever k vojenskému popravisku, ale ani tak nezbadal na ulici nič zaujímavé, bola ľudoprázdna. Slušní mešťania obedovali v sviatočný deň o dvanástej a teraz iste odfukovali po dobrom jedle.

Novú radnicu, kde býval richtár aj s rodinou, vytvorili nedávno spojením dvoch meštianskych domov – jeden z nich patrilo pôvodne Vidovcom, ktorí prevádzkovali obchod s látkami už viac ako dvesto rokov a patrili k najväčšiemu obchodníkom v meste. Okná, hľadajúce do ulice, boli obrátené na západ, čo bolo celkom príjemné. Takto popoludní pohľadili richtára mäkké lúče. Pookrial.

Nie robota a stránky ho rozladili, lebo ako dobrý katolík sa úradným veciam v nedeľu vyhýbal, ale vlastná rodina. Tri deti domrzali od rána. Najmladší Ondřík chcel

bubon, ako má tučný mestský sluha Hruška, dievča drankalo nové mašle a gombíky na ozdobu svojich lajblíkov a jeho najstarší, desaťročný Amos sa mienil dobrovoľne prihlásiť k cisárskemu vojsku, len čo dovŕši patričný vek. Kto by potom ďalej viedol rodinný podnik?

Aj na obed mali iba dva chody, čo bolo prinajmenšom neprimerané. Jedlo však nebolo zlé. V gulášovej polievke plávali veľké kúsky dusenej bravčoviny ochutené rascou a hrubo nakrájanou cibuľou, a voči pečenej kačke s červenou kapustou nemohol vzniesť nijakú výhradu. Okrem kačky, ktorá si pri pečení nijakú masť nepýtala, všetko pripravili na dobrom bravčovom sadle, až sa mu mäská na jazyku rozplývali. Kačka mala chrumkavú kožu sťa z karamelu. Iba tých syrových halušiek, ktoré všetci volali *nokerle*, mohlo byť viac. Na stole bolo však aj chleba ako vždy, tak ním zajedal.

Žena šetrila. Šetrila múkou, slovami aj prejavmi citov, a hlavne peniazmi. Nemusela by, ale ona bola už raz taká. Ako vážny obchodník a bývalý cechmajster kupeckého cechu (postu sa vzdal, keď ho nedávno zvolili za richtára), patrilo nielen k honorácii mesta, ale mal aj dostatočný majetok. Ten mu spolu s rozsiahlymi znalosťami – nielen z obchodného práva – umožnil pri hlasovaní rady zaťažiť miskú váh vo svoj prospech, a tým sa naplnili jeho tajné ambície.

Len keby sa aj jeho neduživá žena Uršuľa trochu vzbopila, nedávala si toľko púšťať žilou kvôli všelijakým – možno aj vymysleným – chorobám, a nevyzerala by stále, že jej včely uleteli. Mohla by sa viac venovať deťom, nemuseli by sa okolo nich krútiť až dve vychovateľky. Alebo mohla dozrieť na kuchárku, aby mu tie halušky trochu opražila, ako ich mal rád.

Pôžitok z celkom dobrého jedla mu kazil hlavne pohľad na ženinu žltkastú tvár a podobne bledého Ignáca Grotkowského, jej brata. Toho vyženil s ňou. Mládenec to nebol rozumom nadmieru obdarený, aj charakteru bol

ľahko ovplyvniteľného, ale bol usilovný, tak ho zamestnal ako svojho pisára. Že je veľmi nešikovný, to zistil až neskôr, keď už mu zostávalo len sa s tým zmieriť. Aspoň záblesky dobrého srdca sa v jeho správaní sem-tam prejavovali... Rodina je rodina, alebo *mišpoche je mišpoche*, ako vravievali židia z neďalekej obce menom Barca.

Uršuľa a Ignác pochádzali z poľských Gorlíc. Katolíci, ale na jeho vkus až príliš nábožensky horliví. Ako všetci konvertiti, takí či onakí. Rodina Grotkowských bola pôvodne kalvínska, ale v nedávnej ére násilnej rekatolizácie prešla znova na katolicizmus. Vďaka tejto poslednej zmene sa mohol s Uršuľou oženiť, voľakedy očarený jej chladnou krásou. Z krásy zostali po šiestich rokoch manželstva a troch deťoch len zvädnuté zvyšky, čo by mu až tak nevadilo, keby sa rovnakou mierou, ako upadal jej zjav, nezvýrazňoval chlad jej povahy.

Ten sa prejavil aj po obede. Keď dožičil kačke v bruchu, aby si zaplávala v niekoľkých čašiach kvalitného tokajského, na ktoré nedal dopustiť a vždy ho museli mať v pivnici zo tri súdky, rozprúdila sa mu krv a aj žena sa mu zazdala ružovejšia. Zatiahol ju do zadnej izby, kde mali veľkú posteľ, lenže keď ju chcel na ňu položiť, ukázala chudým prstom na cirkevný kalendár pribitý v rohu na stene: „Dnes je sviatok svätého Gilberta.“

„No a?“ posadil sa.

„Gilbert žil vo veľkom odriekaní a v príkladnej zbožnosti.“

Vstal z postele a podišiel ku kalendáru, aby sa mu lepšie prizrel. Na každý deň tam bolo meno nejakého svätca, svätice či aspoň cirkevný sviatok.

„To vám tlačí do hlavy náš pán farár?“

„Nerúhajte sa! Otca Benedikta možno raz vyhlásia za svätého, lebo žije vo viere.“

Ale ba...

„Dala som vám už tri zdravé deti, dcéru a dvoch synov,“ dodala.

„Ako myslíte.“ Nechcel sa s ňou pohádať práve teraz, necelý týždeň pred toľko odkladanou slávnosťou svojej inaugurácie, kde ju bude potrebovať po svojom boku. Obrátil sa a šiel sa natiahnuť na diván do jedálne.

*

Keď sa slnko odviezlo viac na západ, jeden záblesk pošteklil richtára na viečkach, prebudil sa. Ponaťahoval sa a rozhodol ísť von medzi ľuďi. Rodiny mal po krk. Aby bol spravodlivý, musel pripustiť, že nedeľa bola jediným dňom, keď sa jej plne venoval, ale teraz, keď tak zvažoval, možno to mal cez týždeň jednoduchšie. V úrade bol pánom, rozhovory viedol podľa pravidiel a iba tak dlho, ako sa rozhodol, alebo si to vyžadovala politika.

Že dať sa k vojsku, malý hlúpy Amos, hundral si popod nos, kým si vyberal oblečenie. To je preto, lebo mu tak imponujú tí dvaja Taliani. Mimovoľne sa usmial. Veď aj jemu – je v nich kus života na rozdiel od ostatných bigotných katolíkov, upätých luteránov a fanatických kalvínov, ktorých bolo v meste, ako by šošovicu zmiešanú s hrachom a cícerom rozhadzovali.

Po chvíli prehrabávania sa v skrini sa rozhodol obliecť na nemecký spôsob. Vymenil jednoduchú domácu košeľu za parádnejšiu bielu s rukávami zakončenými čipkovými manžetami, hore ozdobenú ležatým golierom, ktorý lemovala tá istá flámska čipka. Voľné vlnené nohavice vymenil za čierne z holandského súkna, strihané viac na telo, siahajúce čosi poniže kolien. Potom si natiahol tmavosivé pančuchy, ktorých lem bol dostatočne schovaný pod okrajom nohavíc. Hodil na seba fialový kabátec z anglického súkna, ktorý mu siahal iba po bedrá a mal vysoko rozstrihnuté rukávy, aby dali vyniknúť bielej košeli s bohato naberanými rukávami a manžetám. Zvažoval, či si ho ešte prepáše – vonku bolo dosť teplo –, a napokon sa rozhodol, že hej. Pracka opaska mala zlatú ozdobu, čo bude jediným šperkom na jeho oblečení. Keby so Sappo-

narom a Guadagnim niekam zapadli, vždy si môže opasok odopnúť, ale predsa len – aj v nedeľu je úradnou osobou. A tá má mať aj klobúk. Z vrchu skrine stiahol čierny plstenný klobúk s homoľovitým vrchom a so širokým okrajom. Popamäti siahol na poličku a vzal si odtiaľ svoje vzácne hodinky – norimberské vajce –, ktoré si kúpil v Nemec-ku. Pripol si jeho zlatú retiazku o pútko nohavíc a hodinky šupol do vrecka. Donieslo sa mu, že vraj cechmajster nemeckých puškárov, istý Gabriel Steiner, sa chystá také hodinky vyrábať už v Košiciach. V tomto meste sa každá novinka aj hlúposť raz-dva ujmú, ale dobre. Vklázol do kožených topánok so striednym podpätkom, a keď ich zašnúroval, zbehol po schodoch, berúc ich po dva.

Bez toho, aby sa doma pozrel do zrkadla, tušil, že vyzerá ako člen nočnej hliadky z obrazu nejakého Rembrandta, ktorý videl na jednej zo svojich obchodných ciest v Holandsku. Muž v najlepších rokoch, rovnako statný, s polodlhými, tmavo plavými vlasmi, briadkou aj fúzmi. Ibaže bez tej červenej šerpy.

Papier, ktorý našiel v podlubí pod bránou, zdvihol a strčil si ho do vrecka.

Taký neporiadok.

3

7. júna 1682, nedeľa. Popoludní. Gróf Vojtech Csáky.

Vida vykročil už pokojnejším krokom po Hlavnej ulici smerom na sever. Od brány novej radnice bolo po Levočský dom sotva tridsať siah.

*„Šiesti za troch, vo vode,
vo vzduchu a hroboch...“*

Čo to bolo? Poobzeral sa, ale pôvodcu čudného popevku nezbadal. Levočský dom, hm... Názov prischol tomu starému hostincu len preto, že ho palatín Thurzo na smrteľnej posteli a voľakedy dávno odkázal Levočanom. Hoci sa hostinec už pred vyše sto rokmi vrátil do vlastníctva mesta, meno mu zostalo. Mešťania jeho názov nelúskali vôbec, pretože ich zaujímalo hlavne to, že bol dosť veľký, s dostatočným počtom lavíc a stolov pre hostí, a vždy sa tu našlo dobré jedlo, aj v nočnej hodine. Niektorí prisahali, že tu varia najlepšie pivo v meste, ktoré sa s tým z Pivovarskej ulice nedá porovnávať.

Pod jeho strechou a, pravdaže, v oddelených miestnostiach rôznej veľkosti, úrovne čistoty aj obsluhy, sa schádzali muži všetkých stavov. Ženy sem zavítali zriedka, iba ak na hostiny. Takou príležitosťou bola napríklad svadba Gabriela Bethlena s Katarínou Brandenburskou pred päťdesiatimi šiestimi rokmi, na ktorú prišlo dvetisíc hostí vrátane vyslancov niektorých európskych panovníkov a trvala vyše týždňa – pripomínal si richtár s istou

spokojnosťou. Keď hostinec nezlyhal pod náporom toľkých návštevníkov, Melichar Melczer, vnuk vtedajšieho hostinského, zvládne aj tých niekoľko desiatok hostí, čo sú pozvaní na jeho inauguračnú slávnosť najbližšiu sobotu.

*„Šiesti za troch, vo vode,
vo vzduchu a hroboch,
za vidna aj za tmy,
splatia si hriechy...“*

Čo to zasa bolo? Richtár sa obzrel a teraz už zbadal toho blázna. Obecného blázna. Volali ho Klokšpíl, skrátene od *Glockenspiel*, pretože na Hlavnej ulici sa všelijako ozýval aspoň tak často ako vežový zvon. Taký chudý trhan, skôr mladý ako starý, s pomúteným rozumom. Hodil jeho smerom drobnú mincu, ktorú Klokšpíl vrtko chytil, a z vďaky sa naňho zazubil. Tými sčernými a riedkymi zubami.

Vošiel do hostinca a hneď zbadal Melczera. Nebolo to ťažké, lebo hostinský bol statný chlap s obrovským bruchom, ktoré už samo osebe vypovedalo o prednostiach tunajšej kuchyne. Rozprával sa postojacky s nejakým vyberane odetým pánom, podľa oblečenia šľachticom, ktorý sedel chrbtom k vchodovým dverám. Muž si klobúk už zložil a do pol chrbta mu padali zvlnené gaštanové vlasy. Richtára pochytila zvedavosť, lebo si nevedel narýchlo spomenúť, kto to je.

„Pochválen, Melichar,“ oslovil hostinského.

„Zdravím, vaša ctihodnosť,“ odpovedal Melczer. Lutherán.

Tu vo vnútri si s Melczerom vždy tykali – bolo to najjednoduchšie vzhľadom na množstvo piva či vína, ktoré splachoval dolu hrdlom –, takže už-už mal na jazyku, že ho opraví, ale potom sa zháčil. Bol tam ten neznámy.

Obišiel hostinského a pozrel mužovi do tváre.